

noctu à discipulis furto sublatum fuisse : non etiam fluxerunt se à Iudeorum Synedriis in iudicium vocatos, reprehensos, admonitos, incarceratos, virgis exsos. 5^a Constat Iudeorum Principes contradixisse resurrectioni Christi. Vel igitur iis machinationibus quas sacri auctores referunt factum illud impugnaverunt, vel usi sunt argumentis juridicis et decretorios. Si posterius, cum nullum superest monumentum aut vestigium invicto illius defensionis? Cur religio Christiana quæ ipso in ortu, tum veritatis evidentiâ, tum adversariorum potestate opprimi debuit, tam celeriter apud Iudeos ipsos propagatur, ut post paucos dies, modò, modò quinque hominum milia sicut huic religione nomen proflueant?

III. Resurrecione Christi cum reliquis historiæ partibus ad eam connexa est, ut illâ negatâ, rerum quas deinceps evenientes constat nulla ratio probabilis afferrî queat. Etenim duo certissimè constant: primum, Christi doctrinam, non tam ab ipso Christo, dum viveret, quam ab ejus Apostolis post ipsius mortem, propagata fuisse; alterum, quām plurimos Iudeos, ut de gentilibus non loquar, novam religionem suscepisse. Jam verò duplicit hujus facti nulla probabilis causa excogitari potest, prater certam contemptam omnibus veritatem miraculorum, ac presertim resurrectionis quâ potissimum missionem suam confirmari voluerat Christus.

1ª Quod Apostolos spectat, nullo pacto intelligitur eos Christo mortuo cum tanto discrimine adhaerere posuisse, nisi verum fuisse, quod illi uno ore tamquam asseverant contestati sunt, Christum redivivum sibi apparuisse. Concedamus adversariis Apostolos, homines videlicet credulos et imperitos a Christo, quandùm vixit, decipi posuisse: at saltem fraus illa omnis eodem quo Christus tumulo sepiet debuit: homini mortui nulla est potestas, nulla artes, nulla prestigie. Igitur qui hactenù decipi fuerant, mortuo Christo deceptores facti sunt, sine ulli prosorsis motivo, sine spe illâ, immo cum certissimâ suppositione quibus magistrorum suum affectum viderant expectatione. Dicant aliquando adversarii quanquam Apostolos personam et indolem tribuendam esse velint. Eosne habebunt, ut homines simplices quidem, sed probos et religiosos? At neque religio, neque probitas sinet hos illam fraudem struere, quia religionem avitam destrui, rempublicanum misceri, impianum superstitionem indui oportebat. Num ambitione Apostolos impulsi, ut hoc mendacio viam sibi ad imperium et famam sternere? At ubi intellexerunt rem aliter aqua speraverunt succedere, debuerunt ab infelici incepto desistere, et saluti sua erroris confessione, vel saltem dissimulatione consulere. Nec verò totius rei rationem facilius reddent increduli, si Apostolos, vel ut indectos, imperitos, stupidos, vel ut callosos doctrinam et sapientiam polentes exhibeant: impostura enim cuius argumentum, neque a doctis et sapientibus tentari, neque ab imperitis et stupidis hominibus exceptione demandari potuisse. Igitur 4^a nisi Christi resurrecione pro verâ habetur, nulla fingi possit ratio quare, mortuo Christo, ipsius discipoli do-

ctrinam ab illo traditam retinerunt, et cum tanto discrimine promulgaverint.

2^a Si falsa vel etiam dubia fuisse Christi resurrectione, non intelligitur, quomodo tali Judei novae religioni quæ in facti illius veritate tota posita erat, nomen dederint. Videamus enim quo tempore, quibus audentibus, quibusve in rerum adjunctis Christiana religio promulgari exoperit. Vix elapsi erant quinquaginta dies ex quo Christus tumulo conditus fuerat, cum Apostoli in publicum prodirent, atque inter ipsa Pentecostes solemnia Christi resurrectionem audicente populo universo predicarent; atque ut huic prodigio fidem faciant, prodigia alias coram omnibus edita in memoriam revocant: *Iesum Nazarenum, virum approbatum à Deo in vobis, virtutibus, et prodigiis, et signis, quæ fecit Deus per illum in medio vestri, sicut vos scitis.* Quæ si facta, et nemini nota fuissent, in tantâ Iudeorum adstantium multitudine, ne unus quidem tam impudente mendacio imponi sibi passus fuisse. Quis tamen fuit prime istius predicationis exitus? Continuò tria, paulò post quinque hominum milia baptismi, initiantur: quibus plurimi tum è plebe, tum è primoribus, tum è Synagogâ ipsâ deinceps se adiungunt. Hinc porrò manifestè patet Christianismum ab illis primis susceptum fuisse, qui de veritate factorum quibus illi iniunxit faciliter ac certissime indicare potuerunt. Primoque ortus et propagatio Ecclesiæ Jerosolymitanæ spectari debet veluti factum ita induisse cum miraculis et presertim resurrectione Christi conexum, ut in his solis causam sum et rationem habuerit.

IV. Denique resurrectione Christi negari non potest, quia facta multò magis incredibilis, immo vere impossibilia admittantur. Resurrecione Christi non aliud ob causam incredibili videri potest, nisi quia consueludo naturæ ordinis repugnat hominem mortuum ad lucem revocari; et reipsa nullam fidem meretur, qui factum ejusmodi sine illâ peculiari Dei providentia contigisse diceret. At si dicatur illud miraculum in confirmationem veræ religionis divinitatis patrum fuisse; quia minimè repugnat, vel miracula divinitatis patrum, vel proponi hominibus divinam religionem, factum resurrectionis neque impossible, neque etiam incredibile videbitur, si modo idoneis testimoniorum confirmatum fuerit. Considera auctorem, et tolle dubitationem. Vanas incredulitatem arguendum non est qui miraculum credit, sed qui credit sine sufficienti motivo credendi, aut qui, ne credat miraculum, facta admittit quibusvis miraculi incredibiliora. Atqui philosophi illi qui incredulorum nomine affectant, stulte credulos sese exhibent, dum Christi miracula et resurrectione agnoscent detracant: quod manifestum ut fiat, considereremus quenam facta, negata resurrectione, ad mittenda sint.

Primum, in universo illo negotio nulla fuisse Dei partes contendunt, prouideque omnia que tunc sive à Christo et Apostolis, sive à Judais acta sunt, ad normam legum moralium estimare debent increduli. At certè, hic multa inveniuntur à legibus morali-

libus naturaliæ hominum indole et agendi ratione quā maximè aliena: In hominum naturâ positum non est, eundem simili esse scelestum impostorem, et virtutis eximium magistrum cultoremque adeo rigidum, ut ob illius suspectam defensionem credulissima morti sese lubens devoteat. Utramque tamen in incredulorum sistematico Christus personam sustinuit: nam et divinam legationem mentitus est, et innumeris fraudibus mendacium illud propugnat, et tamen sanctissima morum precepta tradiuit, vitamque virtutis promovente in paupertate, in opprobrio, in exactam crudeli supplicio finivit, quod deprecari facile potuisse. In hominum naturâ et morali ordine positum non est, virum sapientissimum, quem fuisse Christum ipsi deista negare non possunt, palam renunciare se triduò post mortem è tumulo exstinctum fore, illudque prodigium veluti legationis sua sigillum discipulis et adversariis proponere, cum evidenter sit non alio magis argumento fraudem revinci debuisse. Non fert moralis hominum conditio ut homines quām plurimi è plebe, pauperes, indecti, consilii incerti everienda patriæ religionis, atque hujus sui consilii fundamentum collocent in fabula insculptâ, cujus vanitatem perspectam non habere non possunt illi omnes a quibus eam recipi volunt; ut fabulam illam constanter, uniformiter, et ad mortem sponte tolerantes defendant. Judas etiam, sive qui Apostolos crediderunt, sive qui Apostolos persecuti sunt, plurima fecerunt à consuetudine nature abhorrentia: illi enim sine ullo motivo, contrâ rationes evidenter, et cum maximo periculo crediderunt: isti imposturam profacere aggressi sunt; at nullum ex illis quibus id faciliter effici poterat, medium adhucserunt; immo ita sese gesserunt, ut Apostolus dictis novam vim addere voluisse videantur. Uno verbo, si quis factum resurrectionis, variaquin illius circumstantias et consequentias attente experderit, deprehendat nihil non setim fuisse contra solitum naturalem rerum humanarum ordinem.

Hinc nondum inter incredulos constare potuit quâ ratione explicanda esset maxima hæc que tunc in Iudea contigit rerum conversio. Alii summis laudibus Christum extollunt, haberique volum veluti virum sanctissimum et eximium virtutis preceptorem; alii ipsum impostoribus animosse, latamque in eum à Judais capituli sententiam probare non dubitant. Hic magnam ingenii vim exhibantissime doctrinam ei inmodicem ambitionem Christo tribuit; illi enim fingit bonum quidem, sed simplicem, superficitali obnoxium, fanatico estu correptum neque semper judicio suo timent. Eadem circa Apostolorum indolem dissensio, ita ut varia destarunt hypotheses multo sese evertant. Contrâ in systemate Christiano, admisso semel, quem minimè repugnare ostendimus, supernaturali Dei interventu, omnia plana, facile et sibi consentanea sunt; facta alia ex aliis sponte nascuntur; eam personam Christus, Apostoli, Judei sustinent quam induere in lis rerum adjunctis debuerunt. Resurrecione Christi eorum omnium, que sive

processerent, sive secuta sunt, ratione reddit, estque in illâ factorum catena annulus ita necessarius, ut illâ remota, nihil aliud reperiat hujus temporis historia quā inordinatam congeriem rerum, non modo sine utili causa, sed etiam contrâ vim caustarum moralium effectarum.

De resurrectione Christi, egregie inter alios scripserunt Humphræs Ditton: *La vérité de la Religion chrétienne démontrée par la résurrection de J.-C.* Ghérbertus West: *Observations sur l'histoire et sur les preuves de la résurrection de J.-C.* Thomas Sherlock: *Les témoins de la résurrection de J.-C. examinés et jugés selon les règles du barreau.*

Propositio III. — Apostoli illa ediderant miracula quæ in libro Actuum describuntur.

Iisdem hic uti possimus argumentis quibus miraculorum Evangeliorum veritatem propositione prima demonstravimus. Nam edita ab Apostolis miracula facta erant maximi momenti, quibus Judei Christi interfectores horrendi scleris convincebant: palam patratae fuerunt in ipsâ urbe Jerosolyma, sub eorum oculis quorum fraudem patetacee maximi interfuerunt que, inter cetera, die Pentecostis evenerint immureos ex omni natione collectos testes habuerunt: referuntur eadem miracula à teste oculato cum eis bona fide et veritate characteribus qui in Evangelistarum narratione observati sunt: à Judais denique non videtur in controversiam adducta fuisse, immo ex Principe et Sacerdotum universi agendi ratione, merito conclusimus eos de prodigiis illorum veritatem minime dubitavisse. Verum in instituenda illâ probatione quam ex dictis propositione prima colligere facile est non immorabitur, sed miracula ab Apostolis edita probabilius duplice argumento, quorum prius dictum erit ab eventibus qui Apostolorum predicationem secuti sunt, alterum à testimonio D. Pauli cuius ad fidem Christianam conversionem, et ipsa egregium est miraculum, et miracula ab Apostolis edita invicem confirmant:

1ª Igitur certissimè constat in celeberrimis Orientis urbibus, in ipsâ urbe totius orbis principe, Româ, fundatas fuisse ab Apostolis Ecclesiæ apud quas recepta erat miraculorum ab Apostolis editorio opinio. Jam verò si pluri m tunc à Judeis, tum è genibus ad Christianam religionem adducti fuerint, auctoritate quam sibi o patrata miracula vindicabant Apostoli, manifestum est miraculorum illorum veritatem diserto primorum omnium Christianorum testimonio confirari; et nisi fingamus eos omnes mente et sensibus captos fuisse, nihil est quod tam unanimi tot hominum testimonio opponere valeamus. Profecto qui negat miracula ab Apostolis edita fuisse, is unum ex iis tribus defendere debet: aut nosquiam extitisse Ecclesiâs ab Apostolis constitutas, aut Apostolorum miracula admissa non fuisse à primis antiquarum illarum Ecclesiârum Christianis, aut denique miracula haec pro veris inter Christianos habita fuisse, quanquam falsa et fictitia essent. Porro difficile est dicere quænam ex tripli illâ hypothesis minus absurdâ sit.

Prima quidem invictè confutatur tum testimonio scriptoris coetanei libri Actuum Apostolorum, qui Ecclesiarum ab Apostolis constitutarum Jerosolymis, Samarie, Cesareæ, Lyde, Saroni, Antiochia, etc., originem, initia, progressus accuratè describit; tum Epistolis omnibus in novum Testamentum relatis, que nominibus Ecclesiarum in Asia Minor, in Graciam, in Galatia, in Macedoniâ et Italiâ florentium inscribuntur; tum constanti Ecclesiarum plurimarum traditione que primam suam originem continuatâ episcoporum successione ad Apostolos ipsos referabant; tum denique testimonii auctorum profanorum Taciti, Suetonii, Plini Juniori, qui cum apostolicis temporibus ferè sequales essent, observant sua testia jam ubique invaluisse christianum Religionem.

Secunda hypothesis non solum repugnat historie libri Actuum Apostolorum que manifesta per se fæcundior et veritatis indicia, sed etiam manifeste revincitur ex omnibus D. Pauli Epistolis, in quibus illa edita a se miracula frequentius commemorat, veluti facta fidelibus omnibus approvata est. *Et ego, inquit, cum venissem ad vos, fratres, veni non in sublimitate sermonis, aut sapientie...; sermo meus non in perspicillibus humanae sapientie verbis, sed in ostensione Spiritus et virtutis (id est, in prophetis et miraculis), ut fides vestra non sit in sapientia hominum, sed in virtute Dei.* Evangelium nostrum non fuit ad vos in sermone tantum, sed et in virtute et in Spiritu sancto, et in plenitudine multâ, sicut scilicet fuerimus in vobis propter vos. Non enim audeo aliquip loqui eorum quae per me non efficit Christus in obedientiam gentium, verbo et facitis, in virtute signorum et prodigiiorum, in virtute Spiritus sancti. *Quomodo non effugiemus, si tantum neglexerimus salutem? Quæ cum initium accepisset enarrari per Dominum ab eis qui audierunt, in nos confirmata est contestante Deo signis et portentis, et varia virtutibus et Spiritu sancti distributionibus, secundum suam voluntatem.* Ad eo tunc frequens erat apud Christianos miraculorum edendorum potestas, ut etiam inter extera Ecclesie ministeria enumerare non dubitet Apostolus. *Quosdam quidem posuit Deus in Ecclesiis, primi Apostoli, secundi Prophetas, tertio Doctores, deinde virtutes, exinde gratias curationum, opitulationes, gubernationes, genera linguarum, interpretationes sermonum.* Imò ne ex donorum supernaturalium frequentius aliqua inter fideles exoriretur confusio, quo ordine illa usurpanda essent, præcipit Paulus: *Qui loquitor lingua, ore ut interpretetur.... Gratias ago Deo meo, quod omnium vestrum lingua loquerentur.... Itaque lingua in sanguinum sunt non fidelibus, sed infidelibus: Prophetie autem non infidelibus, sed fidelibus.... Cim convenienter, unusquisque vestrum psalmum habet, doctrinam habet, apocalypsim habet, linguam habet, interpretationem habet; omnia ad edificationem fiant.... Itaque, fratres, amulamini prophetae, et loqui linguis nolite prohibere.* Haec certè Apostoli preceptiones ostendunt hanc rara existimare in Ecclesia Corinthensi, atque adeò in extera Ecclesie dona illa linguarum, prophetie, interpretationis. Constat igitur ex D. Pauli Epistolis rece-

ptam fuisse a primis fidelibus opinionem miraculorum ab Apostolis editorum. Idem etiam testantur scriptores omnes aevi apostolici et subsequentium temporum: nec certè liber Actuum apostolicorum pro genuino ac divinitatis inspirato admitti potuit, quin etiam tanquam vera admissa fuerint que in illo referuntur miracula.

Tertia denique hypothesis quâ diceretur miracula Apostolorum pro veris inter Christianos illius etatis habita fuisse, quoniam falsa, et fictitia essent, confutat manet in omnibus rationum momentis quibus supra demonstratum est Apostolos circè miracula Christo attributa decipi non posse. Miraculorum illorum ea est natura, ea notorietas, et splendor et numerus, ut nullus error, fraudi, deceptioni locus subesse queat. Non uno tantum in loco, nec semel aut iterum, nec uniuscunq; paucis testibus patratur, sed ubique Ecclesie constitutur, per plures annos continuos, apud infinitum hominum multitudinem diversi procul dubio oppositissimi studiis, opinioribus, præjudicis occupatur? Prodigia illa in Palestina, in Asiam, in Graciam, in Italiâ fidelium inventi. Illa agnoscunt Judai quâm plurimi et Gentiles qui illis permoti religionem patriam abdicant. Multò plures equidem Apostolorum doctrinam non suscipiant: at ii minimè negant facta ab illis miracula, sed alias incredulitatem suæ causas habent, discipline Christianæ severitatem, vim antiquæ consuetudinis, pericula nova religionis professoribus imminentia, humilem Christi et Apostolorum conditionem, aut alia hujusmodi præceptio quibus vel à suscipiendo, vel etiam ab examinando Christianâ religione deterrantur. Iis præjudicis superari potuisse miraculorum vim facile intelligitur; at eadem præjudicia sine miraculorum vi superata fuisse nemo concipiet. Ergo Apostolorum miracula omnium qui vel apud Judæos, vel apud gentiles Christo nomen dederunt fide probantur, neque confutant aliorum incredulitatem. Itaque propositiones tripli huic deistiarum hypothesi contrarie triplic factum citrâ controversiam omnem positum enuntiant: 1^a Ecclesias quampulkes ab ipsis Apostolis fundatas fuisse; 2^a Apostolos a primis fidelibus habitos fuisse, veluti homines supernaturali virtute instructos; 3^a non aliud fuisse illius Christianorum opinione fundamentum, quam perspectiva explorantio veritatem prodigiorum ab Apostolis editorum.

2^a Miraculorum corundum veritas invictè probatur testimonio D. Pauli et mirabilibus illius ad Christianismum conversione. Quâ ratione ad fidem quam ardenterissime persequebatur suscipiendam adductus fuerit Paulus, relatum habemus tum à Luce, Actuum apostolicorum auctor. Paulique individuo comite, tum à Paulo ipso modo Judæos, modo regem Agrippam et Festum Proconsulem alloquente. Jam verò vel agnoscentem est veram esse illam relationem, vel Paulus habendus est veluti impostor, qui confitcam à se fabulum obtrudit, aut veluti fanaticus qui nequa visa, neque andia se vidisse atque audivisse imaginatur, ac firmissime sibi persuadet. Atqui neutrum cum aliquâ veri specie supponi potest.

4^a Dici nequit hanc sue conversionis fabulam à Paulo confitcam fuisse, cuius inventienda nullum motivum habuit, et cui fidem facere nunquam potuisse. Atqui 1ª nullum hujus fabula inventenda Paulus motivum habuit. Fraudis et imposturae motiva sunt ambitione, glorio aut divitiarum cupiditas, vite jucunda et liberioris desiderium. Porro à vitiosis illis affectibus immumem fuisse Paulum meritò concludit, tum ex illis pietatis, honestatis, moderationis sensibus qui ubique suis in Epistolis entitent, tum ex illâ securitate et fiducia quâna apud variis Ecclesias ministerium commendat, tum ex universa vita sua serie in paupertate, humilitate, laboribus, periculis, persecutoribus exacte. Deinde verò, si vel potestati, vel glorie, vel opibus aut voluptatibus comparandis studiisset, non certè deseruerit Judeorum factioem oplentiam et potentissimam, cuius favorem intemperanti suo adversariis Christianos zelo obtainiverat, ut partes seceretus secta contempte et invidiose coiuss auctor paulo antea probrosa morte affectus fuerat, que ex hominibus è media plebe collectis, pauperibus, indociliis, timidis coalescens, ex quâ nihil horum expectari poterat quod hominem ambitiosum, et glorio cupidum movere solet, quem denique omni seu divina, seu humana ope destituta, à Judeorum Principijs et magistris certò opprimenda et penitus extingueda videbatur. Primas in hujusmodi hominum cretu tenerem, non adèo magnum aut præclarum erat: nec tam illud sperare potuit Paulus, qui non ignorabat Christum suam omnem potestatem Apostoli, primumque inter eos ipsum locum Petro reliquise. Quid igitur ex saùd Christianos affectione sibi ad promittere debuit? quid verò, nisi ignominiam et persecutions que primos omnes Christianos manebant? quid nisi carcere, crucifixus, mortem quam non multò antea, teste et consentiente Pauli ipso, Stephanus perpessus erat? Atque eò magis se Judeorum furori oxhoximo fore intelligere debuit, quid in defectoris et apostatas vehementius odium excitari soleat. Ceteros Apostulos utcumque excusatos reddere necessitudo et amicitia quæ ipsis cum Christo intercesserat, Paulus verò in sectâ Pharisæorum à Gamalielis institutis, qui etiam à Principe Sacerdotum epistolas et potestatem Christianos vincendi mox petierat, Paulus hac suâ perfidia omnium Judeorum indignationem et furorem in se possumimus convertere.

Deinde huic fabulae fidem facere nunquam potuisse Paulus sive apud Judæos, sive apud Christianos ipsos. Non quidem apud Judæos quibus summopere displicere debuit illa Pauli apostasia, qui proinde nihil omiserunt, ut prodigiis ab ipso confecti videntem demonstrarent. Illud autem confutare aut difficile erat, cùm iuxta ipsam Pauli narrationem, comites qui sibi iter facient aderant, quique procul dubio minas et cedem in discipulos Domini etiam spirabunt, lucem è colossum vidissent, in terram decidissent, Paulum que subito oculi captum manu Damascum deduxerint. Si nihil horum contigí, Pauli comites impostram revincere debuerunt, quæ tamen adèo confutata

non est, ut post aliquos annos rem omnem coram Agrippâ rege confidenter remunianti Paulo, fastator rex parum abesse quin Christianus sit, ipsa verò et Festus proconsul agnoscant nihil vineulis aut morte dignum admissum à Paulo fuisse. Judei sepè calumnias, seditionibus Paulum opprimere aggreduntur, eum violate religionis et tranquillitatis publice accusant, non mendaci et impostura: imò cùm audiente populo conversionis sue rationem exponeret, nemo contradicat, ast omnes rem moris clamant, quid se ad nationes missum dixisset. Ergo Judei prodigia in Pauli conversione edita, si non apertè confessi sunt, saltē negare non poterunt; que si sint confita, inepte admisim, et sine illâ spe fidei inventienda confitit fuisse. Nam neque ab ipsis Christianis hanc suam fabulam admittendam fore Paulus confidere potuit. Quanvis enim cause Christianus frus illa favere videatur, Apostoli tamen et Discipuli timere debeant ne novus ille proselytus quem sibi haec tenet in fonsissimum fuisse sciebat, insidas ipsis et dolos strueret. Nimis cùm ipsam imposturae sue contenti essent, minimè existimare potuerunt tanto prodigo confirmatum fuisse falsam quam predicabant religionem; sed neque etiam prudenter, que in impostoribus nimis esse nequit, sinebat ut Paulo prodigium illud narranti credere videarentur, et cum ipso consilia communicarent, ne ille detectas per fraudem et simulatum conversionem Christianorum artes Iudeis patetaceveret. Reipsa Christiani quibus res ad Damascum gesta satis comperta non erat, Paulum suspectum habuerunt: *Cum enim venisset in Jerusalem, tentabat se jungere Discipulis, et omnes timebant eum, non credentes quid esset Discipulus.* Itaque frus à Paulo inventa ejusmodi erat quæ neque apud Judeos, neque apud Christianos idem obtinere potuisse: atfundè nullum habuit motivum illius inventi. Ergo Paulus fraudem molitus non est, nihilque nisi ex bona fide et intimâ persuasione retulit.

2^a Intima illa persuasio et bona fides non nisi ex certâ et apprimit perspectâ veritate oriri potuit. Etenim ex Pauli scriptis et universâ agendi ratione appetit ipsam non omnis sensus et intelligentia experiri possit; nullum in ipsis inde et ingenio deprehendit indicium perturbare mentis et imaginationis sine lege furentis que hominibus fanatici estu corrèptis imponeare solet. Contrà, prudentem Ecclesiarum rectorem, eximium virtutis preceptorem, intrepidum veritatis praecomen, hominem, non solum sui semper competem, sed judicio, sapientia, moderatione plenum agnoscat, qui vel levissime ipsius Epistolas aut acta perlegerit. Præterea illa animi dispositio quâ quis res minimè visas et auditas videre se et audiare imaginatur cognitione quamdam habere debet cum opinionibus, præjudicis, affectibus quibus ante imbutus, et preoccupatus erat. Porro Pauli affectus, præjudicia, opiniones, consilia cùm Damascum, iter facient, sprans minorum et cedem in Discipulos Domini, repugnant quā maximè his omib; quæ tām experiri sibi visus est: nec verò religionis Christianæ

contemptor et hōstis acerius ita mente affectus erat, ut sibi per imaginationem fingere media die Christum in celo magnū cum luce apparentem, et loquenter audire existinaret. Tam subita animi omniumque affectuum conversio ab eo sola proficisci potest qui, ut ait Augustinus, *hominum voluntates magis habet in sua potestate, quā ipsi suas*. Verum etiam si concederemus nihil hic nisi per imaginationem et delirium contingisse, que deinde secuta sunt hæc ratione explicari nequeunt; viro Ananias oblati, Pauli et Ananias congressus, oculorum usus Pauli redditus, ut de illius itineris comitiis nihil dicam, quorum imaginationem eodem morbo labore oportuerit. Reliqua Pauli historiæ referta est miraculæ innumeris, que, si vera sint, probant vera eiam esse que ad Damascum contigerit; si falsa, tribui etiam debent causa eidem entusiasmō. Atq[ue] posterioris prorsus reputat, tūnq[ue] nōa nō usque ad eo insinuit, ut sibi persuaderet se agros sanare, mortuos excitare, ceteraque ejusmodi publica et manifesta portenta sepius et per annos continuos operari, qui nihil eorum efficieret tūnq[ue] illi si quis tam insanabili morbo agrotaret, is certè novæ religioni propagandæ idoneus non foret, neque ea loqueretur aut scriberet, quæ a Paulo dicta et scripta non sine admiratione legimus.

Denique si Paulus fanatici cuiusdam furoris impetu ad religionem Christianam adductus fuisset, eumdenum furem seculi doctrinam ad arbitrium depravate imaginationis confactam, incoherenter, mutataque in dies prædicavisset: quenam enim in hominis fanatici somniis et delirii constantia esse potes? Illuminationis divine sibi conscius ceterorum Apostolorum documenta preservasset, sibique aliquod religionis sistema effinxisset aliorum systemati minimè consonaneum. Idque eo facilius exequi poterat, quod non ut ceteri Apostoli, Jerosolymis, et apud eos qui Christum viderant, sed in regionibus dissitis, ubi Christi nomen nequidem auditum fuerat, apostolatus, non ab hominibus, ut ipse gloriatur, sed à Deo sibi commissi munia obiret. Si non ipsa animi levitas, si non ambitio et desiderium nova eis principes foret secte insti-tuendæ, certè ipsa doctrina Christianæ nature ad eo excelsa et intellectu difficilis aliquam diversitatem inducet in Pauli et ceterorum Apostolorum prædicationem. Porro legimus quidem Paulum circa cœrenoniarum legalium observantiam cum aliis quibusdam non consenseris, imò ipsum Cepha, seu Petrus coram omnibus, *in facie resistit*, quod argumento est eos communicatis consiliis, et ex condicto, impostorum more, non egisse: *at controversia illa brevi tempore sopita est, et in reliquo seu fidei, seu discipline moralis et ecclesiastice capitulo, Paulus Apostolos omnes consentientes nunquam non habuit. Imò, quoniamcumque pergeret, dogmata quæ erant decretæ ab Apostolis et Senioribus qui erant Jerosolymis observanda præcipiebat. Iguit multipliciter et invictu[m] ratione constat Pauli conversionem caco enthusiasmo imaginatione fervide et depravata tribuendam non esse: constat aliud ipsi factum illud narranti impostura-*

crimen objici non posse; ergo divi Pauli ad fidem Christianam conversionem miraculum est splendidum, quo omnia ceterorum Apostolorum et ipsiusmet Christi miracula egregie confirmantur. Argumentum illud eleganter exponit Mylord Littleton, libro inscripto: *La Religion Chrétienne démontrée par la conversion et l'apostolat de S. Paul*, ex quo pauca haec deversim.

Obj. 1° adversus primam propositionem. Evangeliorum auctores in multis inter se non consentiant, rata alia apud Mattheum, alia apud Lucam, alia apud Joannem referuntur, imò facta sepè eadem leguntur cum variis et oppositis circumstantiis, ut videre est, præserit in narrationibus resurrectionis Christi que secum vix ac ne vix quidem conciliari valent, et in duplicitate genealogiæ quorum una à S. Mattheo, altera à S. Lucâ describuntur, sed adeò discrepantes, ut alterutrum saltem falsum esse omnino oporteat. Etenim juxta Mattheum, Joseph vir Mariæ filius est Iacobus qui ipse ab Abiud Zorobabelis filio ortu ducebatur: apud Lucam vero, Joseph filius est Heli, cuius majores retrò recitantur usque ad Iesse, alium filium Zorobabelis. Deinde in utræque genealogiæ reperitur Salathiel, sed hunc Mattheus Iochonia filium fuisse tradit, qui genuis à Davide per Salomonem, et ceteros reges duebat; contrà verò Lucas Salathiel parentem facit Neri, ex Salomone etiam, sed per Nathan orïundum. Ita Isaac Orobio apud Philippum à Limbore, Woolston, Voltaire, etc.

Resp. ad primum, maximam esse tum in historiæ summam, tūn in omnibus doctrina partibus Evangelistarum consensionem. Facta eadem ab omnibus non referuntur, neque etiam referri oportuit, aliquo non quatuor Evangelia, sed unum duxata scribendum fuisse: imò illi consilli habuisse videuntur Lucas et Joannes, qui posteriores scripterint, ut faciat à Mattheo et Marco omissa colligerent, siue perfectiorem historiæ Christi complexiōem ederent. Diversas etiam factorum eorumdem circumstantias nonnunquam referunt, sed minimè oppositas; aut si aliquando facta simili cum circumstantiis oppositis describant, probari nequit eos de uno eodemque factio locatos. Illa Evangelistarum circè historie summant concordia eos veritatem secuti fuisse ostendit; diversitas vero in quibusdam factis et circumstantiis indicat eos non scripsisse collatis consiliis, quoniam impostores consiverunt. Habemus duplēc primorū Caesarum historian à Tacito et Suetonio adoratam, habemus etiam Dionis Cassii breviaria duo à Xiphilino et Theodosio compacta, in quibus similis reprehensione convenientia et inconvenientia. Eventus præcipiūt ab utrisque describuntur et eodem modo, sed multa ab uno minutiō relata ab altero pretermittuntur; nec tamen sequitur, aut Tacitum cum Suetonio, aut Xiphilinum cum Theodosio pugnare. Sic vita Christi Evangelistis scribendi exemplar et matres fuit, ut historiæ Caesarum Suetonio et Tacito, ut Dionis opus Theodosio et Xiphilino: quemadmodum illi Evangeliste res majoris momenti referunt et eodem modo, neque sibi contradicere ex-

stimandi sint, vel eam factum ab uno omnissum at altero recitatur, vel eam pluribus facti ejusdem circumstantiis, alter illam ut sibi notiorem et scopo magis convenientem soligit.

Ad secundum dicimus facile secum conciliari posse diversas, et in speciem oppositas, Evangelistarum relationes circè nomullas resurrectionis Christi circumstantias et eventus qui illam subsecuti sunt. Etenim contrarietas omnis evanesceat, si supponatur, 4° mulieres de quibus Evangelistæ, nec omnes simili, nec eodem tempore, nec semel ad Christi sepulcrum profectas fuisse; 2° plures angelos apparuisse; 3° eosdem nonne visibles, num invisibles esse præbuisse; 4° facta haec a diversi mulieribus ad diversi temporibus Apostolis remunita fuisse; 5° duplēc fuisse Christi apparetionem mulieribus factam; 6° denique Petrum bis ad seplerum accessisse. Ille omnes suppositiones, ut dilucidè ostendit Gilbertus Werst libro suprà laudato, in ipsis Evangelistarum narrationibus fundamentum habent, verisimilitudine non carent; imò consentiant cum illa mentis perturbatione in quā post Christi mortem versabantur Apostoli et mulieres quæ illi adheserant; tandem illi admissionis exurgit è quadruplici Evangelistarum narratione historia resurrectionis accuratissima et ab omni contradictionis suspicione purgata. Consulatur doctiss. Hooke. Tomo 2, pag. 365 et sequentibus.

Ad tertium respondemus 1° nullam inter duplēc hanc Christi genealogiam pugnam admittendam, etiam si nondum hunc solvere nullā probabili ratione possemus; tūn quia credibile non est Mattheum et Lucam hanc sue historię partem tam negligenter scripisse, ut sibi in re aperta, facili et omnibus obvia contradicere volerent; tūn quia uti observat Phillipus à Limbore in *amicis suis collationis cum eruditio Judeo*, nemo nescit in rebus genealogicis et chronologicis sapè contingere, ut post longum temporis intervalum multa explicata difficultate occurrant, quæ dum scribentur, nihil obscuritatis videbantur involvere, pluribus scilicet tūn cognitū rerum circumstantiis quarum memoria ad posteros transmissa non fuit. *Qui gnari sunt morum populi Iudaici*, inquit Grotius in caput III Luce, sciant multas esse possse genealogias quæ pugnare videantur, nec tamē pugnant, idque non uno modo accidere solite, ut ex tis libris quos Judei nobiscum agnoscunt, facile est probatum. Cuius rei exempla reperitur presertim in libris Régum et Paralipomenon, ubi earundem personarum genealogiae, sed nonnunquam diversa, habentur.

Verum 2° apparenti hujuscemus contradictionis tollende duplex ratio afferri potest. Primam explicatiōnem accipimus à Julio Africano apud Einschium, *Histor. Ecclesiast. I. 4, c. 7*. Videlicet in ea opinione quam sancti Patres calculo suo comprobaverunt, duplēc Josephi genealogiam texerunt Matthaeus et Lucas, iste legalem, iste naturalem. Quod ut intelligatur, recolendum est ex lege quæ Deuteronom. XXV, 5, habetur, apud Judeos morem invaluisse, ut frater uxorem fratris sine suspectis liberis mortui ducere, atque ita suscitaret semen fratris sui; quo positio, filius ex secundo illo conjugio natu duplēc patrem quodammodo agnosceret, naturale à quo procreatus erat, et legalem cujus hereditas et iura omnia ad se pertinebant. Itaque supponit Africanius Jacobum duxisse uxorem Heli ut juxta Deuteronomii legem suscitaret ei semen, ad eoque Josephum ex eo conjugio prognatum, fuisse filium naturalem Jacobi et habuisse atavos naturales recitatos à Mattheo, ac simul fuisse filium legalem et heredem Heli eorumque omnium quos Lucas appellat. Verum neque id difficultatem solvit; Jacobus enim et Heli fratres non erant, imò ne cognati quidem, cum per annos circiter quingentes nullum communem parentem habuisse reprehendantur, atque ita Jacobus jure Levitatis uxorem Heli sibi conjungere potuisse non videtur. Respondet Africanius ac supponit Jacobum et Heli fuisse fratres uterinos prognatos ex eadem matre que Mathan et Mathat successivè nupserat. Verum in hæc expositione id etiam incommodi superest quid jux Levitatis extendat ad fratres uterinos, quod nulli receptum fuisse videatur, seu lege, seu consuetudine Judeorum; nisi quis dicat illud quavis lege minime præscriptum, tunc temporis oblitus, quemadmodum ex Ruth IV, appetat jux Levitatis ad consanguineos extensum fuisse, quamvis lex Deuteronomii fratres tantummodo respiceret. Illus Africani sententia substantiam ipsam retinet Grotius, at rem universam ex veteribus quibusdam traditionibus aliter exponit, loco supra citato.

Aila erit utrumque Evangelistam conciliandi ratio à verisimilitudine nullo modo aliena, si dicatur Josephi à Mattheo, Marie vero genealogiam à Lucâ exhiberi. Videbitur hac voces apud Lucam, *ut putabatur filius Joseph*, parentheses includentes sunt, ita ut que sequuntur: *qui fuit Heli, qui fuit Mathat, etc.*, non referantur ad Josephum, sed ad Jesum, et hic sensus sit, Jesus qui putabatur filius Joseph, fuisse re ipsa filium Heli, filium Mathat, filium Levi, etc., quæ certè interpretatione textu græco minime repugnat. In hæc sententia Jesus dicitur filius Heli, nomine matris prætermisso pro Iudeorum more, quia Heli pater erat Marie: Heli quippe, seu Eliacim idem est nomen ac Joachim, et juxta antiquissimam traditionem à S. Epiphanio asseveratum, Maria Joachim patrem habuit. Nec vero ille loquendi modus quoniam hujus interpretationis autores Lucae tribunt, apud Hebraeos omnino inuisus est. Nam eodem modo exponi debet versiculos secundum cap. XXXVI Genesios, ubi Hebreæ *Haobibam bath Anah, bath Tibeon* non significant *Ootibamam filiam Ane, filie Sebeon*, sed *filiam Ane, filiam Sebeon*, sicutidem ex versibus 24 et 25 planum est Anam virum fuisse filium Sebeon et patrem Ootibamam. Ceterum dici etiam potest Josephum apud Lucam nuncupari filium Heli, cō quid eis filiam Mariam conjugio sibi devinxisset, quippe in usu positum est, ut gener filius appellari possit. Eamus genealogia Christi instituenda ratione secutus est Lucas, tūn quia Christus magis propriè filius erat Heli quam Josephi, tūn quia aliam genealogiam per Josephum à Davide ductam

Mattheus texerat, et meritò exisimavit Lucas opere
se pretium facturum, si ostenderet Christum per ma-
trem etiam genus ad Davidem referre.

Quod verò ad Zorobabelm et Salathielem attinet
qui in utrèque genealogia commemorantur, dici potest
vel utrumque duplēcē patrem agnoscere, alium na-
turale, alterum legale, quemadmodum de Josepho
expōgit laudatus mox Africanus, vel extiisse in linea
Nathanis Salathielem et Zorobabelem diversos ab ilis
qui in linea Salomonis reperiuntur. Quidquid sit, du-
plex illi Matthei et Lucas genealogia descripta procul
dubio erat ex publicis Judæorum tabulis, in quas si
ob omissa, addita, aut mutata quedam nomine men-
dum aliquod irrepperit, Evangeliorum auctoribus tribui
pon debet.

Obj. 2° In Evangelio reperuntur errores manifesti.
Lucas II haec leguntur: *Factum est autem in diebus illis, exiit dictum à Cesare Augusto, ut describeretur universus orbis: hoc descrip̄to prima facta est à praeside Syriae Cyriño. At constat nullam descriptionem orbis anno quo natus est Christus factam fuisse. Quippe iuxta Suetonium, censum populi ter egit Augustus, primum ac tertium cuius collega, medium solus: et ex monumento Aenycrano apud Gronovium colligitor priore censu anno Julianus 8, ante æram vulgarem 25, habitum fuisse; secundum, anno Julianus 58, ante æram vulgarem 8; tertium, anno Juliano 59, Augusti ultimi et æra vulgarem 15. Porro Christum anno ante æram vulgarem 5 natum fuisse communis ac probabilius fert opinio. Deinde Cyrius à quo factam fuisse descriptionem hanc ait S. Lucas, tūm temporis Syriam non gubernabat. Constat enim, tūm ex Josepho Antiqu. I. XVII. c. 7, tūm ex nummis pluribus apud Eminentis. Noris in *Epochis Syro-Macedonibus*, Quintilium Varum Syrie prefuisse anno ante æram vulgarem 6. Denique Josephus sicut hanc Judeæ de-
scriptionem sub Herode à Cyriño factam, immo censum actum à Quirinio, seu Cyriño refert ad annum æra vulgaris 7, mortuo iam à decem annis Herode. Errat igitur Lucas qui censum hunc Quirinii, regnante Herode, habuit fuisse dicit.*

Cades infantium Bethleemitanorum mera fabula
ess videtur, tūm quia facta adeo singularis meminisset
Josephus qui omnia ab Herode crudeliter gesta com-
memorat, tūm quia immanis illa Herodes sevita sedi-
tionem aliquam excitasset ab historicis minime pre-
mittendam, tūm quia alia et cetera media habebat
Herodes Christum infantem interficiendi. Et certè vel
existimabat ille vera esse que Magi a Jesu ad se re-
tolerant, vel non: si primum, perutus a sacris vatisbus
præsumptum, tot signis conspicuum venerari et ado-
rare; si secundum nascentem fraudem contempnere,
aut lenioribus certè mediis illis occurvere debuit. No-
tate etiam dignum est facti illius mentionem non ex-
stare apud Marcum, Lucam et Joannem.

Joan. II. 20. Sic Judei loquentes inducuntur: *Qua-
draginta et sex annis adiudicatum est templum hoc, et tu
in tribus diebus excitabis illud? Quibus verbis mani-
festus error continetur. Nam Herodes illius templi*

conditor regnavit solummodo anni 37, atque, ut tra-
dit Ben-Gorion, octo annorum spatio templi adiudicium
absolutum fuit.

Marci II, 25, dicitur David panes propositionis ac-
cepisse ab Abiathar summo pontifice, cū tamē
conset, non Abiathar, sed ejus patrem Achimelech
tum summo pontificatu functu fuisse.

Joan. denique V. 2. De probatice piscinā prodigia
multa leguntur, qua mirum est à Joanne solo referri.
Miraculum illud tacent ceteri Evangelistæ. Tacet
Josephus qui temporum illorum historiam fusori ca-
lam persecutus est; hujus nulla nequa in Thalmude
neque in Judeorum traditionibus mentio deprehendit.
Præterea, si tam promptum adversus quam-
cumque infirmatam remedium Judei habuissent,
nullus in regione universa agrotus superfluerit, no-
næ ullam ferè miraculorum materiem Christus re-
periret.

Res in Evangelistarum narratione nullum depre-
bendi errorem historicum. Ad primum, negari non
potest quin ipso anno nativitatis Christi, universi orbis,
seu totius imperii Romani descriptio iussi imperatoris
Augusti facta fuerit. Nam prater testimonium S. Lucas
scriptoris coetanei quem ad factum hujusmodi con-
fundendum nulla ratio movebat, constat rem adeo cer-
tam visum fuisse; ut Justinus et Tertullianus ad pu-
blicas censu illius tabulas provocare non dubitaverint.
Si vero circa certum illius epocham difficultates qua
dam subinde enato sunt, tribuenda illa sunt antiqui-
tati temporis et monumentorum authenticorum inopie.
Verisimiliter est censum à Lucá memoratum eum ipsum
esse quem secundum appellat Suetonus, qui licet
anno ante æram vulgarem octavo ab Augusto decreta
fuerit, potius certe, tūm propter rei respectus difficulta-
tum, tūm propter rationes alias non nisi anno ab
hinc tertio, qui ipse nati Christi annus est, in Syria et Judea perfici. Quod attinet Cyrinum quem tunc
temporis Syria non prefuisse contendunt adversarii,
multiplici ratione Lucas cum Josepho conciliari potest.
Unam solummodo expōnemus quam Lucas phrasis
greca supeditat. Videlicet cū vox πρώτος primus,
tūm apud sacros, tūm apud profanos scriptores
voce πρώτος prior usurpari soleat, locus illa ita reddi
potest: *Hoc descrip̄to prior facta est quā illa prae-
sidis Syria Cyriño*, seu ad literam prior preside Cy-
riño, id est, antequā Syriz processus Cyrius. Quo-
posito, nulla, ut patet, superest inter Lucam et Jose-
phum contradic̄tio. Si quis verò postulaverit cur Lucas
et loci Cyrini censuſ deinceps ab eo habiti memori-
ratio, ratio est quod posterior illi census celebrior
apud Judeos fuerit, utpote qui ansam præbuerit variis
seditionibus quas commemorat Josephus Antiqu. I.
XVIII. et ipsem Lucas Act. V. 37.

Ad secundum, nihil cause est cur cedes Bethleem-
itica in dubium vocetur. Eam refert Mattheus, non
modo sine ullâ mentiendi ratione, sed cum certo fidei
in ceteris rebus amittende periculo, si modò de facti
illius veritate non constitisset. Matthei narrationem
confirmari suprà vidimus testimonio Macrobi, sea po-

tius Augusti imperatoris. Certis hujusmodi auctorita-
tibus, et argumento positivo frustri opponitur silen-
tium vel Josephi vel ceterorum Evangelistarum. Si
ut contendunt adversarii, genuia non sit celebre
Josephi de Christo testimonium, mirum ipsi videri
non debet prætermissum ab illo fuisse factum quod
referre non poterat, nisi illius occasione et Herodis
consilium exponeret, ac proinde verba faceret de
Christo cuius tamen historiam ne attingere quidem
voluisse Josephum dicere coguntur adversarii. Si verò,
ut nos existimamus, Christum egregie quidem, sed
generaliori verbi semel commendavit Josephus,
arbitratur tamen eum minime voluisse particulares
Christi actiones describere, et consultò omisise tūm
cadem Bethlehemiticam, tūm facta alia non minoris
momenti. Ceteri Evangelistæ factum illud silent; at
neque omnes vita Christi causas singuli referendos su-
cepterunt, neque dubitari potest quin Evangelium
Matthei, quod primum omnium exaratum fuit, aliis
novi Testimenti scriptoribus cognitum et probatum
fuerit. Immanen illam Herodis sevitanum credibilem
faciunt plurima alia ejusdem facinora quæ apud Jose-
phum legitur. Nec multum refert scire utrum tyrannus
metu, impotenti ambitione et nativâ crudelitate
executus certiorum aliam Christi interficiendi viam
seligere potuisse. Ipsi certè nullus dubitandi ratio erat
quæ promisca illa cede invisus infans cum exteris
perire. Magorum relationi, Prophetarumque oracula
nullam fidem adiudicabat Herodes Judea et cuiusvis
religionis contemptor: at verehatur ne Judei quibus
valde invisus se esse intelligebat, illis credentem at-
que hinc rebellandi occasione arriperent. Namque iusta
ipsum: *Anglus Domini descendebat secundum tempus, in
piscinam*. Vox illa secundum tempus, grecè οὐκεὶ καὶ τόπον, indicat certam quandam annū tempestatem; et cum
ante dixerit sacer auctor id evenisse die festo Judeorum, id est, probabiliter, ut ipso die paschatis, vel in
ter paschatis solemnitatem que dies octo complectebat, verisimile est pacis istis diebus quibus pas-
chatis et azymorum festa celebrabantur alligatum
fuisse divinam hanc fontis probatice efficientiam, que
erat veluti extremum Theocracie apud Judeos mox
penitus interitura vestigium. Præterea observat Joannem
unum duntaxat agrum sanari posuisse, postquam
a Angelo mota fuerat.

Alias ut plurimum levissimas difficultates ex Evan-
gelii petunt increduli, quas omnes refere et confutare
infinitum fore. Consulte Stackhouse: *Le sens littéral de l'Écriture-Sainte défendu contre les anti-Scripturaires*; Bullet: *Réponses critiques*; et Docilis. D. Berger: *Traité historique et dogmatique de la religion*, t. VIII.

Obj. 3° adversus resurrectionem Christi. In hujus
facti narratione multa inveniuntur que Evangelistarum
fidem dubiam et suspectam efficiant. 1° Videtur resur-
rectionem Christi Apostolis non satis exploratum fuisse;
quippe legitur Christum neque à Mariâ Magdalene,
neque à duabus discipulis quibuscum Emmaüs iter
fecerat agnitus, ipsum mox evanuisse ex oculis conspi-
cientium, mox cubiculum ingressum januis clausis,
que omnia vel fraudis suspicionem non satis removit,
vel probatum merum phantasma, non autem cor-
pus reale et solidum Apostoli apparuisse. Imò, teste
S. Mattheo, Christi resurrectionem non omnes Apostoli
crediderunt: *Unde ceteri discipuli obierunt in Galileam, in montem ubi constituerat illis Jesus. Et evidenter
eum adoraverunt, quidam autem dubitaverunt.* 2° Vi-

latio sigilli sepulcri appositi indicium est haud ambiguum sublati ab Apostolis corporis Christi. Etenim sigillum auctoritate publica sepulcro appositum vim habebat pacti taciti inter Judeos et Christi discipulos initi, ut si post tertium diem salvis sigillis corpus in sepulcro non inveniretur, tunc certa haberetur patetatio; si inveniretur, fraus omnis manifestè patetefacta. 3º Predicavit Christus se in tunulo per tres dies integras et noctes mansurum: *Erit filius hominis in corde terra tribus diebus et tribus noctibus*: at prophetia haec minimè completa est; Christus enim duas noctes et diem unum integrum in sepulcro exegisse dicitur. 4º Denique Christus à mortuis excitatus Senioribus populi, Principibus, Sacerdotibus, Pharisaeis conspicendum sese præbere debuit, tunc ut miraculo tam stupendo unde missione sua veritas pendobat fidem faceret, tunc ut promissum Judeis datum exsolveret: etenim Scribis et Pharisaeis sigillum aliquod seu miraculum doctrina sua confirmatum postulantibus responderet Christus: *Generatio mala et adultera sigillum querit; et sigillum non dabitur ei, nisi sigillum Ioseph Propheta. Sicut enim fui Jonas in ventre cœti tribus diebus et tribus noctibus, sic erit filius hominis in corde terra tribus diebus et tribus noctibus*. At vero sigillum generationis huius, nempè Judeis, datum non est, si Christus redivivum nec conspicerint, nec conspicere patientur.

Resp. resurrectionem Christi validissimum argumentum probatum manere, ut patet ex dictis propositione secunda, quorum vim non elevant que hic objiciuntur.

4º Si Christus à Maria Magdalene duobusque discipulis Emmaus pergitibus non statim agitus fuerit, id tribuendum est mentis perturbationem quam res adeo insolita et insperata excitare debuit. At plures deinceps per dies quadraginta Christus se Apostolis et discipulis videndum, aliquidque palpandum praebuit, neque tunc eorum ullus dubitabit de ipsis resurrectione. Cum vero legimus Christum ex Apostolorum oculis subito evanescere, aut Janus clausis presentem in cubiculo stetisse, in iis nihil reprehendimus quod superbet potentiam illam quā Christus tot prodigia dum viveret patraverat. Refert Mattheus Apostolus quodam de Christi resurrectione dubitavisse, sed illud intelligi debet de his qui mutuerunt relatione fidem habere voluerant, de Thomâ presertim qui crediturum se negaverat, nisi in plaga Christi digitum inferret. Hoc uno verso breviter et obscurè indicat Mattheus que post resurrectionem contingent et fusis apud Lucam et Joannem describuntur; nec profectio Matthei sensus est, aliquis ex Apostolis de Christi resurrectione dubios semper extitisse.

2º Quarenda non est ab Apostolis ratio fractorum sepulcri sigillorum, cum ipsi illa non fregerint, sed à Deo. Jam verò videant adversarii an Judei conditiones Deo prescribente poterint, vel an aliquod inter Deum et illos pactum intercesserit. Sigillum sepulcro appositum non habebat rationem pacti cum Apostolis initi; non enim aderant Apostoli quando lapis sepulcri ingressum obturans; Judeis obsignatus est.

Sepulcrum adversus Christi discipulos satis munebant satellites: at ne satellites ipsi pecunia corrupti cum discipulis conspirare eisque magistrum corpus tradere possent, apposita sunt sigilla, nullâ, ut manifestum est, initia inter Judeos et Apostolos pactione.

5º Juxta popularē loquendi rationem apud Judeos, inquit ubique usurpatum, diei potius Christi corpus tribus diebus ac noctibus in tumulo conditum fuisse. Nam Christus die tertio resurrexit; vox autem in die tertio, idem sonat ac post diem tertium, non in Scripturam solū, sed etiam apud autores profanos, ut liquet ex eo Ciceronis loco: *Apollo se id daturum ostendit post ejus diem tertium, qui ut illexit mortui sunt reperi. Porro Christus, illuscens die tertio, seu post diem tertium, cuius preadixerat, è tumulo egredens est. Certe supponi nequit in re hujusmodi à familiari Judeorum sermone recessisse, aut ibi ipsi contradicxisse Evangelistas.*

4º Minime necesse erat Christum Judeis conspiendere sese præbere, seu ut promissum ad ipsos datum exsolveret, seu ut resurrectionem suam certiores faceret. Ac t' quidem ei Christi verbi: *Generatio mala et adultera sigillum querit; et sigillum non dabitur ei nisi sigillum Ioseph Propheta*, non promittit Christus novum missiōnis seu argumentum quod Iudeis proprium ac peculiarē sit, seu novum aliquod miraculum cuius testes esse debeant. Videbatur in ministerio et missione Christi duplex epocha consideranda est. Quamdiu vitam mortalem egit Christus, declaravit se missum esse ad oves que perierant domus Israel. Iudeos primū ad regnum Dei vocari oportebat, hinc tot labores a Christo suscepit, tūc edita miracula in gratiam et sub oculis Judeorum. Verum cum oblatam sibi salutem non solum obstinata mente repudiaret, sed etiam de interficiendo salutis Autore deliberaret, venturas in ipsis calamitatibus denuntiat Christus, ac declarat genti perversa et adultere, non siud deinceps sigillum concessum iri quā commune gentibus omnibus miraculum, nempè sue resurrectionis, cuius apud gentiles, non secūs ac apud Judeos, testes extiterunt Apostoli. Itaque sigillum illud facto Iudeo adorabatur non pertinebat ad eam Christi missiōnis partem que Iudeos solūmodo aut saltem precipiū respiciebat, sed initium erat ministerii quod in omnes gentes per Apostolos adimpleretur, ac proinde necesse non fuit ut Judeis argumenta sua resurrectionis concederet que gentibus concessura non erat, quācumque et aliquo sensu Iudeo Christi resurrectionis testes fuisse dici potest. Namque varia prodigia quo Spiritus sancti in Apostolos illapsum comitata sunt necessario connessa erant cum veritate resurrectionis; eaque Apostoli ut facti illius argumento proponerent. At illa prodigia inter solemnia Pentecostes, coram innumeris Judeorum qui Jerusalem undequaque convenerant multitudine patra fuerunt; adeo ut si non ipsumsum Christum redivivum, saltem Christi redivivi certa et manifesta signa viderint. *Excitatus illum à mortuis*, inquit S. Chrysostomus, *corporis oculis non vidisti, sed oculis fidei*

cerne illum à mortuis excitatum. Non vidisti illum occulū à mortuis excitatum: at per illa miracula excitatum illum à mortuis intubero. Ad illum enim fidei conspectum signorum exhibito te deducet. Itaque multo maior et evidenter illa fuit demonstratio, quod in ejus nomine signa furent, quām quod excitatus ille à mortuis.

2º Ubi facti alienus veritas ita constat, ut à nemine sane ingenii ac boni fidel in dubium vocari queat, inquit in eum neptum est nova ejusdem facti argumenta desiderare. Id unum debuit divinus christiana religiosis Auctor, ut ideo et quod apud omnes cordatos fidem facere posset testimonio suam resurrectionem probaret, non vere ut pri cuiusque arbitrio religionis economiam subverteret. Porro rerum à se gestarum, ac praesertim sua resurrectione fidei satis constituit Christus qui quingentes hujus prodigiū testes reliquit, earumque testimonium illi munivit characteribus qui omnem errandi formidinem extulunt. Nostrum est autem hoc nobis concessa, non viduorum valde alienos fuisse. Dūm itaque nonnulli ex infâmia plebe, ut plurimum, et illitterati Christo adheserant propter opinionem miraculorum ab ipso editorum, longè major et senior pars nationis palam profitebatur a se non admitti miracula illa; nec enim supponi potest oī sceleris ac furoris venisse Judeorum principes et Sacerdotes, ut Messianum quem tot vaticiniū pronosticauit, tot prodigiis insignem agnoverint, non rejecerint solū, sed etiam prelorsa morte damnarent. Si valcat argumentum istud: Plurimi ē Judeis religiosi Christi nomen dederunt: ergo crediderunt miracula ab ipso ejusque Apostolis edita fuisse; valet etiam istud: Judei longè plures Christum et Apostolos satellites pecunia corruprant, qui post editum à Petro et Joanne nomine Christi redivivi insigne miraculum precipiūtum Apostolis ne de Christo ulli hominum loquantur, qui demum resurrectionem quam ipsi conperiant habeant fidem et memoriam omni ope atque operā extinguendo conabantur, iti corté ab impio proposito non destituerint, etiam si Christus sese illi redivivum oblitisset.

Et certè: vel contendunt adversarii Iudeis defuisse argumenta idonea resurrectionis Christi, vel negant facti illius veritatem nobis qui tom vivimus satis probatam esse, idēque significant aliud se desiderare argumentum, publicam videbent ac solemnam Christi redivivi apparitionem Iudeis factam. Utrum candide et sincero animo disputent penes alios etiū judicium: nos duo solūm hinc observata volum: Primum, resurrectionem Christi sīs moments confirmari que Iudeos olim convincere deberunt, et quae nostra etiam atate vīl persuadendi maximam retinent: quod utrumque ex dictis sequitur; alterum nullo respectu nostri certiorum futuram fuisse Christi resurrectionem, etiam si Christus Iudeis omnibus apparueret. Etenim vel Judei omnes aut plerique hoc spectaculo permoti, Christi doctrinam statim amplexi essent, vel non: si posterius, publica hec apparitione non in argumentum resurrectionis, ut patet, sed in obiectione gravissimam cederet: si prius, quoniam factum illud, quemadmodum cetera facta Evangelii in scriptorum quorundam et hominum auctoritate positum oportet, supererset locus variis cavillationibus quibus librorum sacrorum, miraculorum et testimoniū humani vim et usum impugnare solent deistic.

Imo non: si posterior, publica hec apparitione non in argumentum resurrectionis, ut patet, sed in obiectione gravissimam cederet: si prius, quoniam factum illud, quemadmodum cetera facta Evangelii in scriptorum quorundam et hominum auctoritate positum oportet, supererset locus variis cavillationibus quibus librorum sacrorum, miraculorum et testimoniū humani vim et usum impugnare solent deistic.

sine veri quādam similitudine dicere possent suspectam sibi videri illam Judeorum omnium cum Apostolis consensionem; non satis amoveri communis cujusdam utilitatis et fraudis politice suspicione; prodigii denique loco habendum non esse, si tam citò propagata fuerit religio auctoritate sacerdotum et magistrorum confirmata.

Obj. 4º: Non magis, ino multo minus valet ad probanda miracula Christi testimonium Apostolorum, quād ad ea confutandū Iudeorum incredulitas. Etenim constat ex ipsiusmodi novi Testamenti scriptoribus longè maximam Iudeorum partem, Sacerdotes præscripti, Scribas, Phariseos legis ac religionis peritos à doctrina Christi sive dum viveret, sive post ipsius mortem validi alienos fuisse. Dūm itaque nonnulli ex infâmia plebe, ut plurimum, et illitterati Christo adheserant propter opinionem miraculorum ab ipso editorum, longè major et senior pars nationis palam profitebatur a se non admitti miracula illa; nec enim supponi potest oī sceleris ac furoris venisse Judeorum principes et Sacerdotes, ut Messianum quem tot vaticiniū pronosticauit, tot prodigiis insignem agnoverint, non rejecerint solū, sed etiam prelorsa morte damnarent. Si valcat argumentum istud: Plurimi ē Judeis religiosi Christi nomen dederunt: ergo crediderunt miracula ab ipso ejusque Apostolis edita fuisse; valet etiam istud: Judei longè plures Christum et Apostolos satellites pecunia corruprant, qui post editum à Petro et Joanne nomine Christi redivivi insigne miraculum precipiūtum Apostolis ne de Christo ulli hominum loquentur, qui demum resurrectionem quam ipsi conperiant habeant fidem et memoriam omni ope atque operā extinguendo conabantur, iti corté ab impio proposito non destituerint, etiam si Christus sese illi redivivum oblitisset.

Et certè: vel contendunt adversarii Iudeis defuisse argumenta idonea resurrectionis Christi, vel negant facti illius veritatem nobis qui tom vivimus satis probatam esse, idēque significant aliud se desiderare argumentum, publicam videbent ac solemnam Christi redivivi apparitionem Iudeis factam. Utrum candide et sincero animo disputent penes alios etiū judicium: nos duo solūm hinc observata volum: Primum, resurrectionem Christi sīs moments confirmari que Iudeos olim convincere deberunt, et quae nostra etiam atate vīl persuadendi maximam retinent: quod utrumque ex dictis sequitur; alterum nullo respectu nostri certiorum futuram fuisse Christi resurrectionem, etiam si Christus Iudeis omnibus apparueret. Etenim vel Judei omnes aut plerique hoc spectaculo permoti, Christi doctrinam statim amplexi essent, vel non: si posterius, publica hec apparitione non in argumentum resurrectionis, ut patet, sed in obiectione gravissimam cederet: si prius, quoniam factum illud, quemadmodum cetera facta Evangelii in scriptorum quorundam et hominum auctoritate positum oportet, supererset locus variis cavillationibus quibus librorum sacrorum, miraculorum et testimoniū humani vim et usum impugnare solent deistic.

Resp. Nego tūm majorem, tūm minorem propositionem hujus argumenti. Ac t' quidem falso dicitur Iudeorum incredulitatem habendum esse veluti protestationem quādam quā declarabant falsa sibi videri Christi et Apostolorum miracula. Etenim de miraculorum illorum causā, utrum videlicet à Deo,

utrum à principe demoniorum profecta essent disputationes, at ipsam facta in controversiam adducere nunquam ausi sunt Iudei increduli. Quin inò ex iis prodigiis Christum accusandi ansam non semel arripiuerunt. *Et ejecto demonio locutus est mutus et miratus sunt turba..... Pharisei autem dicebant: In principe demoniorum ejicit demonia. Respicient autem Archisynagogas indigenas quae sub sabbato curvasset Jesus, dicebat turba: sex dies sunt in quibus operari operari; in his ergo venire et curamini, et non in die sabbati. Dicebant ergo de Phariseis quidam: Non est hic homo à Deo qui sabbatum non custodit. Alii autem dicebant: quomodo potest homo peccator haec signa facere? et schismatis erat inter eos, etc., etc., etc. Itaque, eti Sacerdotes et Pharisei negarent Christum esse Messiam à Prophetis pranuntiatum, ipsius tamē miracula, rei videlicet evidenti coaci, agnoscantur. Nec verò supponi potest illa Phariseorum dicta ab Evangelistis confitita fuisse, tūna quia mirum in modum cum tota eorum agendi ratione dicta illa consentiunt, tūna quia ex rerum adjunctis spontē nascuntur, et in eis refrendis maximè apelstolorum sinceritas, tūna etiam quia quo tempore scribant Apostoli nemo ignorabat quae Phariseorum sententia fuisset circa miracula Christi. Hinc in libro Actuum, Apostoli adversus Iudeos illa disputantes inducuntur, ut de probanda miraculorum vel à Christo, vel à seipso editorum veritate minimè sollicitos se exhibeant, utpote quod res in confessio apud omnes esset. *Iesum Nazarenum, inquit, virum approbatum à Deo in votis virtutibus et prodigiis et signis que fecit Deus per illum in medio vestri, sicut vos scitis.* Duo tantummodo probare aggrediantur quibus praecipue divina Christi legatio pendebat: ipsum è tumulo propriā vi surrexisse, et in eo completa fuisse Prophetarum de Messia venturo oracula. Nunquam nunc qui hodi est cum deisis, idem tūm ac etiam postea fuit cum Iudeis controversia status. De miraculis Christi duplex movere potest questionis altera facti, an vera sint illa miracula? altera juris, an sint certa vera doctrina argumenta? Circa primam questionem Iudeos non solum Apostolicorum, sed etiam subsequentium temporum consentebant habemus, ut patet ex dialogo Justini cum Tryphonie Iudeo, ex variis Thalmudis utrinque Babylonici et Jerosolymitani locis, ex illis Christi historiis seu Tholdoth Jesu, quis vulgaverunt Iudei et in lucem edidit Wagenius, ex celebriorum et antiquiorum Rabbinorum confessione. Ipsa ergo Christi miracula Iudei antiqui vera esse ferebantur. At circa questionem juris à nobis dissentiebant, et negabant sequi ex illis miraculis veram esse Christi doctrinam, aut ipsum pro Massia habendum; atque ut illud evincerent contendebant miracula Christi potestate diabolica et magis quibusdam artibus effecta fuisse. Haec altera pars eorum sententia rursus constat, non solum ex testimonio Evangelistarum, sed etiam ex ineptis fabulis quibus referente sunt pretense illae, quas scriperunt, Christi historie. Quae cùm na sint, Iudeorum incredulitas nedium spectari debeat*

releti testimonium Apostolorum testimonio oppositum, novum potius invictumque miraculorum Christi argumentum nobis subministrat. Nunquam facta illa pro certissimis habenda sunt, quae ab iis ipsis admittuntur quorum illa negare maxime interfuerit; porro Sacerdotum et Phariseorum maximè sanè interfuerit Christi miracula negare, neque cause sue praesidium in vanā magia et artis diabolicas accusatione collare; igitur qui miracula Christi admittimus, non anteponimus iudeicum paucorum quorundam et indecorum, judicio plororumque et doctorum, sed iudicium nationis universæ sequitur. Nec sanè, si res ipsa consideretur, illus esse potuit circa miraculorum Christi substantiam inter Iudeos illius etatis opinio numeri conflictus, quia fieri nequit ut facta plurima, continua, splendida, notoria, vel pro veris si falsa, vel pro falsis si vera sint habeantur. Ipsa rei natura nos docet nullam inter Iudeos dissensionem oriri potuisse nisi circa ipsorummetum miraculorum causam effrecteem et consecraria, qua quidem questione non tam auctoritate et testimonio, quām ratione et argumentis dirimi debet.

2° Longè major est Apostolorum et primorum Christianorum auctoritas miraculorum Christi veritatem dinamique originem admittentium, quam Iudeorum incredulorum, etiam Iudei miracula Christi non confitentur. Etenim si quis temporum eorum factorumque circumstantiae omnes diligenter experederit, statim reprehendet eos omnes qui iunc Christianismo nomen dederunt, cum imminentē re familiari ac vite ipsius discrimine, non aliam habere potuisse luces sui facti ratione quam cogitauit et bene comprehendat veritatem miraculorum Christi. Valem poni istud argumentum: Plurimi è Judeis Christi fidem amplexi sunt; ergo miracula à Christo et Apostolis edita pro certis et indubitatebus habuerunt. At non valet istud: Maxima Iudeorum pars Christo et Apostolis non credit: ergo vera non sunt, ipsi judicibus, Christi et Apostolicorum miracula. Etenim maximum Iudeorum partem causa permisit detergere potuerunt ab admittendā Christi doctrinā, quamvis patrata ab ipso aut Apostolis miracula nonvissent, inò et visissent. 1° Nonnulli persuaderi sibi potuerunt quod a Phariseis sepius dictum fuisse legimus, miracula haec quibus lex Mosaica destrui videbatur, non à Deo, sed à demoniis profici. Certe ipse Orobio Iudeus doctissimus in tertio suo scripto ad Limborchum scep̄ assit, etiam haec miracula facta essent, tamen non debuisse nec potuisse Iudeos Jesum agnoscere esse Messiam. 2° Plurimi totum illud negotium parvi penderunt. In omni quippe etate et natione reperirent homines rerum ad religionem pertinentium incuriosi, voluntati, ambitioni, pecunia dediti, qui prater illa quibus cupiditates suas explore valent, nihil curant, sapient, intelligent. Ingente porro horumcōm̄ hominum turbam Jerosolymas tunc temporis extitisse discimus ex Josepho, quo teste, gens Iudeorum impetrare suā et perditiissimis moribus ultimum excidium sibi concivit. 3° Plerique à suspicienda Christi reli-

gione deterriti sunt prejudicatis quibusdam opinionibus quas ex mā intellectis Prophetarum oracula conceperant. Nunquam quo de regno Messia spirituali sacri vates cecinerant, illi sensu nimium literali accipientes, Messiam ibi effingebant veluti regem bellum qui Jerosolymam à Romanorum potestate liberam faceret, solum David excaret, efficeretur ut Iudeorum natio, ceteris gentibus debellatis, rerum potiretur. Hujus opinionis, adeo altè in Iudeorum animis defixa erat, vestigia in ipsis Christi discipulis deprehendimus, sive cùm matre filiorum Zebdaeai postulat à Christo ut primi in ipsius regno sedeam, sive cum post resurrectionem querunt à Christo discipuli nūm in tempore hoc restitutus esset regnum Israel. Itaque cùm hanc sibi Messie imaginem fixissent Iudei plerique, minime adduci potuerunt ut Christum infami morte affectum, unque non aliam spem discipulis suis reliquerat quam armarum et suppliciorum, velut Messiam haberent. 4° Tūm florebant apud Iudeos secta de Phariseorum et Saduceorum, que, eti⁹ mutuis jadumdati odiis se prosequerentur, in impugnanda tamē Christi doctrinā mira consenserant. Pharisei quidem legi Mosaicā ad superstitionem usque addicti templum frequentabant, jejuniis et orationibus vacabant, decimam olerum omnium ultra legis prescriptum pendebant, et sub ei pietatis larvā maxima vita occultantes magnam sibi apud vulgis existimationem comparaverant. Itaque cùm simulatam corum virtutem ac hypocrisim Christus palam redargueret, nullum hominum genus sibi magni infensum expertus est, multorumq[ue] idcirco invidiam incurrit: quippe haud siccus persuadebant Pharisei non tam sepius legis Mosaicā defensores, quia legem ipsam à Christo impugnari. Sadducei verò qui angelos et immortalitatem animorum negabant, nec multum ab Epicuri schola dissentiebant, hec suā dogmatā apud magnates et divites presertim disseminaverant. At certe homines molibus et voluntatis iungendis opinioib⁹ imbuti ab admittendā Christi doctrinā validē alieni esse debuerunt. Cūn̄ igitur duile factio[n]es, quarum una virtutis ac doctrinæ commendatione, altera opibus et potestate apud populum plurimum valebat, bellum communibus auspiciis Christo indixissent, mirari certè nos oportet tot Iudeos Christi partes secutos fuisse, non vero majorem portionem tamē prejudicis occupatae in incredulitate mansisse.

Caterunt falso existimare vel paucos Iudeos, vel plebeios duxat, inopes et illiteratos Christo et Apostolis sese adjunxit. Namque inter Christi discipulos reperiuntur Nicodemus, princeps Iudeorum; Iosephus ab Arimathea, nobilis decurio, seu, ut ferunt voces græcae, senator inclitus; Zachaeus, princeps publicanorum et ipse dives; Jairus, princeps synagogae, etc. Quin et ex principibus multi crediderunt in eum, sed propter Phariseos non confitebantur, ut ē synagogā non ejercentur. Mortuus Christo crescit in dies credentium numerus, modò tria, paulo post quinque hominum milia simul baptizantur. Multa etiam turba Sacerdotum

obediebat fidei, inò nonnulli ex heresi Phariseorum Christi fidem suscepserant; et in ipso Ecclesiis Jerolymitanis exordio, jam observari à Paulo volebat Jacobus quot milia essent in Iudeis qui crediderant.

At si religionem proscriptam et sectas suos in maxima pericula vocant, tam ingen ex omni conditio[n]e hominum multitudine secuta est, merito coniiciens alios longè plures, illius veritate agnita, ab illa palam suspicienda metu et animi ignavia prohibitos fuisse. Quo positio, non modò, ut mox ostendimus, circā ipsorum miraculorum realitatem, sed nequa etiam circā eorum consecraria opponi nobis debet Iudeorum suffragium. Quippe Iudeorum pars, si non potior numero, saltem potior judicio et virtute Christiani doctrine adhesit. Profecto illorum major est auctoritas quae religionem novam, non sine evidenti infamia aut etiam mortis periculo amplectuntur, quam eorum qui prejudicis et studio commodorum temporalium impediti, vel nove religionis argumenta non expendunt, vel iis perceptis obsistere nituntur. In illa Iudeorum dissensione duplex phenomenum morale exponendum venit, aliorum fides sine miraculis, aliorum incredulitas miraculūs admissis: posterioris causa permultas et probabiles assignavimus, prioris nulla omnino supponere ac fingere possunt Deistæ.

Inst. 1°: Aquinon ex enumeratis modo prejudicis, sed ex ipsa factorum vanitate orta est Iudeorum incredulitas. Attendamus enim primū prodigia, que Christi nativitatem et priores ipsius vita tempora comitare dicuntur: Christus media inter portante natum et adolescentem; sibi precursorum deputat Joannem Bap., non sine prodigo natum: nascitur ipse, statim laudes eius concinna Angel; è cunibulis luctu stali tanti eventus nuntia: emulū pertimescit Herodes, et in eis odium omnes Bethlemiticos infantes interreconiō devot: tam præclarā sanè exordia omnium coetancorum oculos in hunc parvulum converterebi: et extra humanam indolem fuisse Iudeos inertes mansisse, neque suspicatos hunc futurum, sin Messiam, saltem maximum Prophetam..... Quid tamen accidit? Puer ille crescit vili sub tecto, arm̄ indecoram exercet; et, cū annis triginta natus missionem suam auspiciat, nulla jam superest prodigiorum, que nativitatem eius illustraverant, memoria; et Iudei se invicem interpellant: *Nonne hic est fabri Filius? etc.*: uno verbo priore facta vel publica fuerant et credita, vel non: si prius, qui tam citò deleri potuit eorum memoria, vel fides? si posteriorius, quid de Evangeliorum veritate censemund est?

Resp. 1° Ea difficultas Apostolorum ingenuitatem arguit; quippe qui, solā et nuda factorum veritate confisi, apparentem hanc repugnantiam, quae ipsos fugere non poterat, solvere non current: dum à contraria, si objectionem præverissent, forsitan quadam daretur bonam eorum fidem, suspicandi ratio. 2° Nonne alia sunt facta que itis objectionibus non subiacent, miracula nimium, que Christus durante suā missione operatus est; 3° Expeditur difficultas, attenta tum naturā factorum, tum Iudeorum dispositio[n]e:

nam miraculorum, quæ Christum nascentem illustraverunt, rumor non ultra Bethleemios limites exiverat; ut arguit conniatio, quam, Jerosolyma nuntio velut inaudito percuse, instulit Magorum adventus: is tamen publicitatis gradus, licet ad urbem Bethlehem vicisque proximos restrictus, vera certitudini in loco ipso fundande et latius propaganda satis fuit. Evidem adven-tus Magorum, ejusque motivum habuit in Regia publicitatem summam: at quā brevi obscuraverit, tūm praecepit et tacita ipsorum fuga, tūm Christi receptus in Egyptum; unde inferri debuit prodigiosum hunc infamem strage quam jusserat Herodes involvum fuisse... Hinc plane explicatur Judeorum in perquirendā actionum Christi serie incuria. Jam enim diximus quemque Messiam sibi Iudei fingerent, futurum scilicet gentis liberatorem et Romanorum debellatorem: atq[ue] hinc pronuntiavit, ut de infante illo non adeo sollicitè inquirerent; quippe qui, tempore praesituto, siccō victoriis in hostes reportandis conspicuatis demonstravissent esse: presertim cùm accedentes ad haec rationes politice, metus Herodis et Romanorum. Ergo patet prejudicium Judeorum locum adfuisse, hisque retardari potuisse ipsorum fidem.

Inst. 2°: Atq[ue] consulatur ipsa Evangelistarum narratio, facilem predeprehendentem non imprudentem fuisse Judeorum incredulitatem. Nam—1° sanissima gentis aliecius opinio ex primoribus testimonia est: atq[ue] illi potissimum, Pharisei scilicet, Doctores Legis, Sacerdotes et Principes, credere renuerunt: numquid ex Principib[us] aliquis credit in eum, aut ex Pharisaeis? Illy sunt qui Christum sepius urgebant ut sibi prodigiū ostenderet; qui tamen nihil aliud impetrare potuerint, prater id Generatio hec... signum querit, et signum noui dabitur ē, nisi signum Iona Prophete? Math. c. 16, v. 4, Lue. c. 11, v. 29: atq[ue] tanta Christi in rebus prodigio constans suspicione efficit prestigiatricem ejus potentiam, quam nollel coram doctioribus et oculatioribus exercere, sed tantum coram ignarib[us] et idiotis quibus illudens facilius esset. —2° Si fidem apud aliquos Christus inventire debuisset, maximè apud parentes suos et concives. At contraria omnes in eo scandalizabantur; et Jesus conqueberetur non esse propheta sine honore, nisi in patria sua... et non poterat ibi virtutem ullam facere.... propter incredulitatem eorum, Marc. c. 6, Math. c. 13, Lue. c. 4. Porro impotenta miraculorum, ex ea orta quod animi minus essent ad credulitatem promi, demonstrat alias in circumstantiis, nonnulli ex cœcā et populari credulitate, ejus opera pro miraculis habita fuisse. —3° Si aliquam veri speciem attentione dignam præ se tulissent, prouin erat ut de ipsis institueretur à Magistris inquisitorum iuridica; cùm totius gentis interestus de ipsis veritate aut falsitate certioriter fieri: factamen non est. Ergo non sunt constant.

Resp. ad primum: Aliud est ex prodigis credere Christum esse Messiam; aliud credere a Christo parvari prodiga: prius quidem negabant Pharisei, ex falso conceptis opinionibus, quid sciunt undē esset, Christus autem, cùm venerit, nemo scit undē sit, Joan.

c. 7. v. 27; quid Galileus esset, et à Galilæa propheta non surgit, Ibid. v. 52; quid blasphemaret, et divinam dimittendi peccata potestatem emulatur, Luc. c. 5, v. 21; quid è celo descendisse, Abraham majorem et antiquiorem se predicaret, Joan. c. 8, v. 53, 58; quid metuerent, ne in suspicionem rebelliones vocarentur à Romanis, qui locum et gentem tollerent, Joan. c. 11, v. 48. At verò longe aberrat ut Christi miraculorum existimant abnegarent; tūm quia ea malo genio tribuebant; tūm quia loco mox citato v. 47, inquinuit: Quid facinus, quia hic homo multa signa fecit? si dimittimus eum sic, omnes credent in eum (propter Lazarus suscitati prodigium). —Præterea falso insinuat nullius prodigiū testes oculatus fuisse Phariseos, eorumque presentati potestati Christi formidandam et infrastante fuisse: eis enim presentibus Paralyticum, nec non habentem Daemonium cæcum et mutum, curavit, Matth. o. 12. Vide etiam Marc. c. 5, Lue. c. 5 et 14. Cum autem Christus postulantes signum de celo reprimis, non alio dato quā signum Iona Prophete, in causa est, aut eorum insatiata curiositas, aut incredulitatis perinata, qua jam visis prodigiis vine debuerat, aut saltē in prodigio resurrectionis habituerait, tamen videtur.

Ad secundum eadem est responsio: iisdem ferè prejudiciis, eadem forsitan et majori inuidia laborabant Christi concives: si dicitur Christus non fecit illi multas virtutes, quāquam ex hoc ipso testu consequens est, quid nonnullas saltem fecerit; inde testatur S. Marc., c. 6, v. 5: Et non poterat ibi virtutem ullam facere, nisi paucos infirmos imposuit manibus curare. Ceterū, et si ne unum quidem miraculum in patria Christus edidisset, quid inde contra innumerā, que alii gessit, inferri valeret? Preserim, cùm ex dictis, et publica, et conspicua, et coram omnibus indiscriminatim, variis in circumstantiis et locis patrata fuerint.

Ad tertium 1° minimè noceret juridicarum inquisitionum defectus, cùm, ex dictis, de miraculorum existentia minimè dubitarent; neque ad illud caput stam cum Christo controversiam reducerent: cùm aliiūnū Iudeis, non verò Christo a Apostolis impuniti debeat hac negligenter: cùm tandem multò equius foret ex hac omissione concludere, Iudeos timuisse ne in opprobrium res verteretur. —At 2° nedit de fuerint inquisitiones, varia earum exempla nos ipsi adduximus in probationem veritatis factorum evan- geliorum.

Obj. 5°: Facta illa pro veris habenda non sunt que ipsamē Apostolorum attate à plurimis etiam Christianis fidei sectatoribus negata fuere. Atqui veteres Hereticī apostoli coevi falsa esse Christi miracula et scriptis editis et doctrina sua palam declarabant. Ac 1° quidem dubitari non potest quin Evangelia apocrypha apud varias hereticorum sectas recepta etiam deinde in ecclesiis et monasteriis ostenditur, ipsius etiam abolevit, ut vix brevia aliquorum fragmenta et tituli ipsi ad nos pervenerint. 2° Illorum Hereticorum

doctrina historia Evangelica adversabatur. Cerithius, Gnostici, Basilidiani, Christum è Virgine natum fuisse et resurrexisse negabant. Evangelistas mendaci postulabat Marcion: Semelipsum esse veracōrem quām sunt hi qui tradiderint Evangelium Apostoli, suscipit discipulis suis, non Evangelium, sed Evangelii particularum tradens eis. Verbo Hereticī omnes Evangelia nostra veluti errorioris et mendaciis referta aspernabantur, glorianturque se esse emendatores Apostolorum. Jam vero Hereticī illi doctrinam suam ab ipsis Christi discipulis acceptam contendebant, ac proinde habendi sunt veluti testes historie Christi constanter, non minus audiendi ac ipsimet Evangeliorum canonum auctores; ex quo sequitur incertam prorsus esse historiam Evangelicam utpote quia testimoniis oppositis et ejusdem roboris confirmata et impugnata esse videatur. Ita Frereti, Examen critique des Apologistes de la Religion chrétienne.

Resp.: Ex veterum Hereticorum opinione nihil sequi aliud, nisi novum invictumque miraculorum Christi argumentum. Illi neque scriptis editis, neque sūta doctrinā declaravere falsa sibi videri Christi miracula. Imò ea tanquam certissima ab illis admissa fuisse constat, tūm ex libro apocryphi apud varia sectas receptis, tūm ex dictis systemat quod illi defendebant. 1° Hereticī veteres quāvis Evangelia sua habent, plerique tamen aliqd ex Evangelii canoniciis retinabant. Cerithius Matthæi, Marcion Luce leviter interpolatum admitebat; Nazarei et Ebionites utebantur Evangelio secundum Hebreos Evangelio Matthæi similimo. Qui porr̄ vel unum ex Evangelii canoniciis recipiebat, ex ipso omnia quod historia summan, et presertim quod miracula Christi probabant ac sua faciebant. Libros quosdam novi Testamenti rejecabant, non quod existimarent falsam in eis Christi historiam contineri, hæc enī ratio efficeret, ut ne vel unum quidem admissent, sed quod sūos errores in illis luculentius confutatos predeprehendent. Recoluntur quæ de Evangelii apocryphis diximus, capite 1.

2° Veterum Hereticorum doctrina veritatem miraculorum Christi supponebat, nedum excluderet. Quantumvis discordes essent, in co tamen consentient, Christum esse Filium Dei, seu nomine illo intelligenter unum quemdam è spiritibus quorū genealogias et zones adeo ridiculè exponebant, seu merū hominem supernaturalibus donis ornatum: atque ita à negandis illis miraculis alieni erant, ut contendebant esse quādam artem inēaudi cum Angelis sui genitū commerci, sicutce operandi miraculū miraculū Christi similia: qui error ab opinione miraculorum Christi profectus, philosophos ipsos infecit, Plotinum, Porphyrium, Jamblichum, Maximum, Julianum imperatorem. Duo eidem Historie Christi facta precipua ab Hereticis negata fuisse dicuntur, ipsius è Virgine nativitas et resurrecio: at enī negari poterū quin Evangeliste fraudis et mendaci postularentur. 1° Christi nativitas non erat factum aliquod publicum cuius vel Apostoli vel alii testes exstisissent; pendebat

obj. 6°: Multiplicem ob rationem suspecta est miraculorum Christi et Apostolorum veritas. 1° Referuntur à scriptoribus Christianis, hominibus indoctis, credulis, superstitionis, quorum, presertim in propriā causa loquentium, nulla est auctoritas. 2° Illorum non meminerunt celebrissimi ejusdem aetatis scriptores Iudei, Graci, Romani. Attamen facta ejusmodi, tam stupenda et splendida omnium admirationem commovere debuerunt, neque illa scriptores omnes vel ignoravissent, vel siluisse. Est quidem argumentum illud